

Megbocsátás és emlékezés *

A legfontosabb keresztény imádságunkban, a Miatyánkban, csak egyetlenegy erkölcsi követelménnyel találkozunk. A Krisztustól származó imában azt kérjük Istentől, hogy „bocsássa meg bűneinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek”. Az evangéliumokból viszont valamennyien jól tudjuk, hogy a krisztushívó embert számos más erkölcsi követelmény is kötelezi. Felsorolás helyett emlékezzünk csak a hegyi beszédben támasztott erkölcsi követelményekre, vagy a Jézus részéről annyiszor kiemelt szolidaritásvállalásra a szegényekkel. Ezekből semmi sem került bele a Miatyánkba. Kivéve a megbocsátást. A megbocsátást, ami a legigényesebb és a legnagyobb mértékben embert próbáló erkölcsi feladat. Megbocsátást kérünk Istentől, de ezzel párhuzamosan az emberek közötti kölcsönös megbocsátásért is imádkozunk. Isten megbocsát, az embernek is meg kell bocsátania.

Mindannyian tudjuk, érezzük, vagy legalább sejtjük, hogy a megbocsátás és a megbékélés esetében a legnehezebb erkölcsi téma és kihívás előtt állunk. Egyáltalán nem könnyű megbocsátani, és nem könnyű kibékülni. – Még a mindennapi apró-cseprő nézeteltéréseink közepette sem! Sokszor van harag, gyűlölet, bosszúvágy, visszavágási szándék a szívünkben. Mindez akkor hág igazán a tetőfokára, amikor az emberi élet kioltásáról, ártatlan személyek válogatás nélküli halálra kínzásáról, kivégzéséről, vagy az ember különböző módon történő megalázásáról van szó. A megbocsátást és a kibékülést tovább nehezíti az a tény, hogy az ember nehezen vallja be bűnösségét. Hibánkért, bűneinkért az

esetek többségében másokat vagy a körülményeket okoljuk. Minden ember igazolni akarja tettét. Tisztára akarja mosni önmagát mások előtt, és saját lelkiismerete előtt. Tagadja tettét. A bűnös mindent megtesz, magyarázatokat keres, csak hogy ne kelljen vállalnia a felelősséget. El is zárkozhat az áldozatoktól mintegy azt üzenve, hogy nem érdemes velük foglalkozni. Ő, a gonosztevő minősíti az áldozatot: jelentéktelen emberi lénynek tartja, törvényszegőnek, olyan lénynek, aki nem érdemli meg, hogy éljen, s ezért neki – a gonosztevőnek – jogában áll döntenie a másik sorsa fölött.

Az áldozat, a szenvedő alany rendkívül nehéz helyzetét még nehezebbé teszi az, ha meghunyászkodik, ha önmagába zárkozik. Előfordulhat, hogy az áldozat maga is egy pillanatban alacsonyabb rendűnek és érdemtelennek kezdi érezni magát. Ilyen helyzetekben gyógyírként hat, ha a sértett nem a veszteségre összpontosít, hanem saját maga helytállására az embertelen körülmények közepette. Mert mindannyiunk számára nagy erő és vigasz az, ha tudjuk, hogy a gonoszság közepette nem váltunk gonoszakká, hogy gyilkosok között nem lettünk gyilkosokká, hanem megőriztük emberi méltóságunkat. Emberi tartásunk a gonoszság fölött állt, még ha sebzett és vérző szívvel is. Dicső győzelem az, amikor az ember embertelen körülmények között is meg tudja őrizni emberi méltóságát.

Az elhunyt áldozatokat illetően kötelességünknek érezzük, hogy kiharcoljuk emberi méltóságuk visszaállítását. El kell ismerni – és el kell ismertetni, hogy az áldozat ember volt. Az emberi méltóság alapja pedig az, hogy az ember Isten képére és hasonlatosságára teremtett lény. Az ártatlan áldozatokról való mai megemlékezésünk nem bosszúvágy, hanem kiáltás az élőkhöz és ima az Istenhez – hogy elfogadást nyerjen az a tény, hogy áldozataink emberi méltósággal rendelkező lények voltak. Tudjuk, hogy ebben a világban nem szün-

* A budapesti Szent István Bazilikában 2010. november 28-án, advent első vasárnapján, szentmisét mutattak be a délvidéki ártatlan áldozatokért, Köröstyös Krisztof és Kovács Krisztof újvidéki ferencesek vértanúságának emlékére. A misét dr. Harmath Károly újvidéki ferences szerzetes celebrálta, ő mondta ezt a szentbeszédet is.

tethetjük meg végérvényesen a rosszat és a bűnt, de azt követelhetjük – és követeljük is! –, hogy az áldozatok méltósága elismerést nyerjen. Követeljük ezt azért, mert tudjuk, hogy a sebek gyógyulása igazán csak akkor kezdődik el, amikor az áldozatoknak visszaadjuk emberi méltóságukat. Egyszerűen azért szállunk síkra, hogy visszanyerjék emberi méltóságukat és önazonosságukat.

Az utóbbi évtizedekben a politikában is egyre gyakrabban alkalmazzák a bocsánatkérést, a megkövetést – vagy ahogyan II. János Pál pápa mondta: az „imát a megbocsátásért” mint a gyógyulás eszközt. Az ilyen gesztusok célja a történelem romboló erejének a mérséklése, és olyan utak feltárása, amelyek serkentik a kapcsolatokat és az együttműködést. Ha megszabadulunk a történelem terhétől, könnyebben tudunk tovább lépni. A nehéz teher cipelése mindig is akadályozza a biztos és gyorsabb haladást.

II. János Pál pápa az „emlékezés megtisztításáról”, a történelem megtisztításáról beszélt. Nem arról van szó, hogy kimerítő pontossággal fogalmazzuk meg a történelmi vétket, nem is arról, hogy csupán bírósági perek keretében vonjuk felelősségre a letűnt generációk gyilkos tagjait. A jogi szankcionálás sok esetben nem is lehetséges. Egy-egy bírósági eljárás olykor még nehezebbé tehetné a jelent. Arról van szó, hogy nevének nevezük a gyereket: elsősorban, mondjuk ki – vagy mondassuk ki - világosan és nyilvánosan, hogy egy adott igazságtalanság valóban megtörtént, másodsorban pedig, hogy hangot adjunk azon álláspontunknak és meggyőződésünknek, hogy a történelmi gonosztettek vonatkozó etikai elvek továbbra érvényben vannak. A gonosztettek erkölcsileg sohasem igazolhatók.

A megemlékezésnek a múlt tisztítása mellett van még egy fontos mozzanata. Az emlékezés gátat vet a múlt megisméltlődésének, a múlt visszatérésének. Aki nem emlékezik vissza a történelemre, az arra van ítélve, hogy minduntalan megisméltlje azt. Az emlékezés megakadályoz a múlt bűnös tetteinek a megisméltlésében. Ezért nyugodtan mondhatjuk, hogy az emlékezés kötelesség.

Jogosan állapítjuk meg, hogy az emlékezés nem egyszerű és nem könnyű dolog. Az emlékezés helyett ajánlhatnánk a múlt feledését. Mondhatnánk azt, hogy volt, ami volt, azon már nem lehet változtatni, ne is foglalkozzunk vele. De vajon

ez elegendő-e ahhoz, hogy magunk mögött tudjuk a történelmi igazságtalanságot? Vajon nem az történik-e, hogy a visszaemlékezés új összetűzésekhez vezet. Az emlékezés és a megbékülés közötti viszony azonban nem ilyen egyszerű. Mi itt Európában három modellt szoktunk beszélni: arról, amit a Biblia kínál, valamint arról, amit a felvilágosodás és a nacionalizmusok kínálnak.

Az utóbbi évtizedekben – még a politikában is – a bibliai modellt alkalmazzák. Számunkra ez magától értődőknek számít, hiszen a Biblia Isten kinyilatkoztatása. A Bibliában az emlékezés és a megbékélés kulcsfontosságú szerepet játszik. A szent könyvekben gyakran találkozunk az „emlékezzél” felszólítással. Az emlékezés a választott nép történetének sajátossága, „hebreicum”-ja. A Biblia embere két dologról emlékezik meg: Jahvéről és önmagáról. A zsoltárokat olvasva látjuk, hogy Jahve megemlékezik az ő népéről, de Izrael is megemlékezik Jahvé üdvösségszerző tetteiről, vagy pedig azt kéri Jahvétől, hogy ne rója fel, ne emlékeztesse őt elkövetett bűneire.

A 103-ik zsoltárban imádkozzuk:

„Áldjad, Ielkem, az Urat,
és ne feledd, mennyi jót tett veled!
Megbocsátja minden bűnöd,
és meggyógyítja minden gyöngeséged.
Megmenti életed a pusztulástól,
kegyelemmel és irgalommal koszorúz.”

A Szentírásban tehát szorosán együtt jár az üdvösség és a vétek. Az emlékezés – a nem feledés – azért fontos, mert a jelent a történelem, a múlt határozza meg. Az Újszövetségben mindez még erőteljesebben jut kifejezésre. Csak egyetlen helyet említek. Percek múlva itt a szentmisében is felelevenítjük Jézus utolsó vacsorai parancsát a tanítványoknak: „Ezt tegyétek az én emlékezetemre”. Ez a fajta emlékezés nem visszatérés a múltba, hanem az egyetemes kibékülést szolgálja. Ha eleget teszünk Jézus parancsának, akkor megisméltlődik az áldozata, amelyben megvalósul a kiengesztelődés Isten és az ember között, valamint ember és ember között. A múltban végbe ment esemény új helyzetet hoz létre a jelenben. A görög „kallag” kifejezés „cserét”, „változást” jelent. A megromlott viszonyok visszaállításáról van szó. A múlt rosszat, bűneit az új élet lehetősége cseréli fel.

Az embernek szüksége van az emlékezésre, hogy le tudja vetni – vagy divatos szóval élve „fel tudja dolgozni” - a múltat. A múlt elbocsátása nélkül nem lehet új jövőt kezdeni. Ha a múlt rabságában élünk, akkor nincs kitörési lehetőségünk a

jövő felé. A rabság ugyanis mindig megbénít. Feladatunk, hogy széttörjük a történelem gonoszságainak rabláncát.

(Vajdaság MA, 2010. november 28.)

Pilátus